

Svět dítěte a svět hraček očima Evy Opravilové

Je známou skutečností, že dětský svět se stal středem celoživotního vědeckého zájmu docentky Pedagogické fakulty Karlovy univerzity PhDr. Evy Opravilové, CSc. Dětský svět však skýtá velice široké pole působnosti a jeho různorodé zkoumání je polem možná ještě širším. Významným fenoménem dětského světa je hračka. A i o tu se jubilantka zajímala a zajímá systematicky.

PHDR. OSKAR BRŮŽA

Díky hračce se prožala její životní dráha s profesním osudem dalších dvou významných osobností – doktorky **Heleny Koenigsmarkové**, současné ředitelky Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, a emeritního pedagoga žižkovské uměleckoprůmyslové školy **Václava Kubáta**. Zatímco Helena Koenigsmarková se věnovala dokumentaci historických i současných hraček, Václav Kubát hračky navrhoval, vyráběl jejich prototypy a vychoval řadu profesionálních návrhářů.

I Úspěšná prezentace hračky na EXPO 1958

Je neméně známou skutečností, že zájem o užité umění v poválečném Československu nebýval vzrostl po nečekaně úspěšné prezentaci na **EXPO 1958 v Bruselu**. U hračky pak zvláště, protože expozice, představující ČSR nekonvenčním způsobem podle **konceptu Jiřího Trnky**, získala **ocenění Grand Prix**. Spolu s Jiřím Trnkou se na její realizaci významně podílel i zakladatel studijního oboru hračka na žižkovské uměleckoprůmyslové škole **profesor Viktor Fixl**. A spolu s ním i tehdy začínající Václav Kubát.

Václav Kubát se s jubilantkou seznámil někdy na počátku 60. let a pokračoval tak ve spolupráci započaté profesorem Fixlem. Pracovní setkání se týkala programů pro mateřské školy

a práce metodických a vývojových pracovišť. Cílem bylo ovlivňovat poněkud konzervativní hračkářskou produkci národních podniků a výrobních družstev. Praktický vliv na dětskou populaci měly samozřejmě texty Evy Opravilové určené dětem, výtvarně zpracované např. Gabrielem Filcíkem, jedním z Kubátových žáků, otiskované v časopise *Sluníčko*.

I Komplexní přístup k tvorbě a výrobě hračky

Speciálně na hračky, jejich tvorbu i výrobu, byly však zaměřeny odborné texty určené pro **oborový časopis Hračka**. Václav Kubát se setkával s Evou Opravilovou na jednáních redakční rady časopisu, kolem něhož vznikl přátelský kruh odborníků činných v oboru (za všechny jmenujme alespoň předčasně zesnulou dr. **Věru Rusínovou**). Časopis propojoval zkoumání teoretiků s prací návrhářů, mezi něž patřily např. Jaroslava Šetelíková nebo Marie Hozmanová z Hamira a mnoho dalších.

Když měl Václav Kubát jednou větou charakterizovat, čím bylo a je působení doc. Opravilové pro tvůrce přínosné, uvedl, že tato sympatická a přívětivá dáma pomáhala přetvářet intuitivní přístup k tvorbě hraček v náročnější, uvědomělé hledání opřené nejen o vlastní zkušenost a tradici, ale i o další speciální poznatky z pedagogiky a psychologie (hlavní předmět zájmu doc. Opravilové), doplněné znalostí z jiných oborů (technologie, nauka

Eva Opravilová a Václav Kubát při hodnocení Správné hračky 2010. Foto Oskar Brůža

o materiálu atd.). Tento komplexní přístup se stal prostřednictvím Václava Kubáta také součástí **výukového programu oboru hračka** na Střední uměleckoprůmyslové škole na Žižkově náměstí v Praze. Někteří návrháři pak, inspirováni tímto studiem, dál doplňovali své znalosti specializací např. na tvorbu hraček a manipulačních pomůcek pro handicapované děti nebo pro děti těžce a dlouhodobě nemocné.

I Helena Koenigsmarková vzpomíná na odborné setkání s doc. Opravilovou jako na převratné, a to nejenom v pohledu na současnou, ale i historickou hračku, kdy mohla umělecko-historický přístup – zejména při tvorbě kolekce současné hračky sedmdesátých a osmdesátých let v muzeu – rozšířit o hodnotící kritérium pedagogicko-psychologické. Připomíná, že ve své době byla pro všechny zájemce převratným počinem miniaturní publikace *Současná hračka* v edici Soudobé české umění nakladatelství Odeon z roku 1979, kterou připravila doc. Opravilová

společně s Viktorem Fixlem. Je to dodnes **jediný soupis vynikajících výtvarníků-hračkářů** druhé poloviny 20. století s připomenutím významné výtvarnice **Minky Podhajské**.

I Vznik profesních organizací

Eva Opravilová se zabývala mimo jiné i kolektivní hrou, tedy tématem atraktivním pro návrháře a výrobce. Její nesmírně přínosné působení mezi pedagogy mateřských škol dostalo po převratu nový organizační rámec v **Asociaci předškolní výchovy**, kterou založila spolu s dr. Jaroslavou Cardovou a dalšími kolegy. Význam této práce vzrostl po roce 1990, kdy se zhroutily zavedené systémy regulace.

Důsledkem toho byl nejen rozvoj kreativity a podnikání, ale také neočekávaná a do té doby netušená exploze nevkusů, kýčů a braku, která začala postupně zasahovat malé občanky republiky, naši budoucnost, tedy tu část populace, jejíž výchova ležela doc. Opravilové na srdci nejvíce.

Od počátku 90. let se celá profesní struktura demokratizovala, specializovala (i drobila) a často znovu konstituovala. Její vliv na celospolečenské dění však rychle slábl, mnohdy až do úplné bezvýznamnosti. V oboru našeho zájmu vznikla zásluhou doc. Opravilové již zmíněná **Asociace předškolní výchovy**.

Také s Václavem Kubátem je spojen vznik dvou nových organizací. Jednou z nich je **Asociace hračka – součást Unie výtvarných umělců ČR** jako sdružení tvůrců, druhou je **Sdružení pro hračku a hru**, určené především výrobcům, ale i dovozcům, prodejcům a tvůrcům, spojené se zesnulým Danielem Titěrou a se současným místopředsedou Ing. Jiřím Štastným.

I Společný projekt tří asociací

A zde se znovu protíná profesní dráha Evy Opravilové s dráhou Heleny Koenigsmarkové a Václava Kubáta. V onom pomyslném průsečíku je jeden z významných společných projektů zmíněných tří asociací – hodnocení a následné přiznávání známky kvality **Správná hračka – vybráno odborníky**. Na počátku tohoto projektu byla

snaha dát veřejnosti nějaké vodítko pro orientaci při výběru hraček a herních předmětů, které po převratu živelně zaplavily celou obchodní síť. Veřejností byli míněni především rodiče i prarodiče, ale také pedagogové mateřských škol na straně jedné, a výrobci a prodejci na straně druhé. Optickým upozorněním mělo být zelené logo, jehož autorem je Václav Kubát. Cílem pak je podpořit tvorbu a prodej dobrých hraček a jejich rozšiřování mezi dětskou populaci.

Hodnoceny jsou hračky a herní předměty určené dětem předškolního věku. Pro **bezpečnost a zdravotní nezávadnost hraček** už učinil stát (i vlivem Evropské unie) hodně. Jenže certifikovaná bezpečnost a zdravotní nezávadnost hraček se netýká toho nejdůležitějšího pro rozvoj dítěte: **estetické a výchovné kvality**. Proto bylo uvedeno v život nadstandardní označení **Správná hračka**, o jehož vznik i o zpřesňování hodnotících kritérií se doc. Eva Opravilová zasloužila významnou měrou. Jejím přičiněním jsou posuzované hračky soustředěny na Fakultní mateřské škole na Sokolovské ulici v Praze 8, kde je díky pochopení ředitelky Mgr. Ludmily Šprachtové prověřováno herní využití. Hračka je dána k dispozici dětem, výsledek testu je protokolován a stává se jedním z podkladů pro jednání odborné komise.

I Kamenické hračkobraní již poosmé

Na společném projektu všech tří výše zmíněných asociací je již více než pět let zainteresováno i Uměleckoprůmyslové museum v Praze; dr. Koenigsmarková je nejen jednou z posuzovatelek, ale zároveň umožňuje prezentaci oceněných hraček v prostorách zámku v Kamenici nad Lipou, pobožce muzea. Tam je společným úsilím většiny partnerů **Správné hračky** a města Kamenice nad Lipou a jeho muzea pořádána stále vyhledávanější každoroční přehlídka tvůrců hraček především z přírodního materiálu – **Kamenické hračkobraní**. V červenci 2013 proběhl již **VIII. ročník této hračkářské pouti**, provázené vždy **seminářem zaměřeným na odborné problémy oboru**. Výsledky posledních ročníků **Správné hračky** jsou vyhlásová-

ny v rámci **podzimního veletrhu For Toys** na výstavišti v Praze-Letňanech. Tak se toto hodnocení dostává postupně, třebaže velmi pomalu do povědomí zákazníků i výrobců, dovozců a obchodníků. Za dosavadních dvacet ročníků bylo oceněno několik stovek hraček. Každá z nich, byť už třeba není na trhu dostupná, může být pro zákazníky inspirací při výběru hraček obdobných.

I Mnohostranné působení docentky Evy Opravilové

Působení docentky Evy Opravilové je mnohostranné. V tomto příspěvku připomínáme – a to velice stručně – jen zlomek její práce. Řada aktuálních podnětů, vyslovených na hračkářských sympóziích v průběhu 70. a 80. let a publikovaných v časopise *Hračka* i jinde, dnes nenachází vnímavé publikum, protože takové publikum buď chybí, nebo je zahlceno množstvím jiných informací, často však pouhým informačním balastem.

Raný dětský věk je pro zformování osobnosti určující a význam vědeckých prací věnovaných tomuto tématu není menší proto, že některé z nich byly publikovány dávno před rokem 1989. Vždyť ani dobově podmíněným myšlenkám Komenského staletí odstupu na aktuálnosti v řadě případů neubírají. Když jsme se s Václavem Kubátem probírali starými sešity zaniklého časopisu *Hračka*, narazili jsme téměř v každém čísle jednotlivých ročníků na jubilantčiny texty. Chvilími se nám zdálo, že mnoho dobrého bylo promarněno a ztraceno. Přece však řada počínů, které docentka Opravilová iniciovala nebo na jejichž zrodu se podílela, prokazuje životaschopnost. Cílem textu bylo připomenout právě tuto skutečnost a vzdát paní docentce dík za její úsilí. Nezbyvá než spoléhat na to, že po naší generaci budou tyto projekty a podněty rozvíjet dál kolegové mladší.

Sepsáno k jubilantčině počtě s využitím rozhovorů s Václavem Kubátem a Helenou Koenigsmarkovou. ■

Autor je tajemníkem a koordinátorem Unie výtvarných umělců ČR